

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että palkka tai sitä vastaava korvaus, jonka työnantaja on maksanut rikoksella aiheutetun henkilövahingon kärsineelle työntekijälle tämän työkyvyttömyyden ajalta, korvattaisiin rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain mukaan työnantajalle. Työnantajalle voitaisiin kuitenkin suorittaa enintään sairausvakuutuslain perusteella ilman lapsikorotusta suoritettavan vähimmäispäivärahan

kymmenkertainen määrä. Samalla ehdotetaan poistettavaksi rikosilmoituksen tekemiselle laissa asetettu 10 päivän määräaika.

Esitys pohjautuu vuoden 1984 tulopoliittiseen kokonaisratkaisuun.

Esitys liittyy vuoden 1986 tulo- ja menoarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Muutos on tarkoitus saattaa voimaan 1 päivänä syyskuuta 1986.

PERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

Rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain (935/73, jäljempänä rikosvahinkolaki) nojalla suoritetaan rikoksella aiheutetun henkilövahingon kärsineelle korvausta muun muassa tulojen tai elatuksen vähentymisestä. Korvausta maksetaan tulojen *todellisesta* vähentymisestä. Jos vahingon kärsineellä ei ole ollut tuloja tai jos työnantaja maksaa hänelle työkyvyttömyysajalta palkkaa, täysimääräisenä tai osittain, ei rikosvahinkolain nojalla tältä osin makseta korvausta.

Tulojen vähentymisestä suoritetaan pääsääntön mukaan täysi korvaus. Korvaukselle on kuitenkin rikosvahinkolaissa säädetty erityinen yläraja, joka on sairausvakuutuslain (364/63) perusteella ilman lapsikorotusta suoritettavan vähimmäispäivärahan kymmenkertaisen määrän sekä vahingon kärsineelle samalta ajalta mahdollisesti tulevan tulon tai elatuksen erotus. Tällä hetkellä tulojen vähentymisestä suoritettavan korvauksen

yläraja on 379,50 markkaa päivää kohden. Vähimmäispäivärahan markkamäärä tarkistetaan kalenterivuositain (sairausvakuutuslain 76 § 2 mom.).

Rikosvahinkolain nojalla suoritettava korvaus on viimesijainen (3 §). Sitä suoritetaan vain, jos vahingon kärsinyt ei saa korvausta minkään muun lain nojalla. Vuoden 1982 alusta on kuitenkin tulojen tai elatuksen vähentymisestä suoritettava korvaus ollut ensisijainen sairausvakuutuslain mukaiseen päivärahaan nähden (973/81).

Jos vahingon kärsinyt ei ole kymmenen päivän kuluessa rikoksesta tiedon saatuaan ilmoittanut siitä poliisille eikä poliisi muutoinkaan sanotun ajan kuluessa ole saanut siitä tietää, suoritetaan korvausta vain, jos siihen on erityistä syytä (12 § 1 mom.). Korvauksen saamisen edellytyksenä ei kuitenkaan ole, että asianomistaja on vaatinut syytteen nostamista. Sen sijaan jos asiaa on käsitelty tuomioistuimessa, korvauksen suorittamisen edellytyksenä on, että vahingon kärsinyt on tuomioistuimessa esittänyt vahingosta vas-

tuussa olevaa kohtaan korvausvaatimuksen (12 § 2 mom.).

Rikosvahinkolain mukaisen korvauksen myöntää ja suorittaa tapaturmavirasto (14 §).

Työnantaja on useissa tapauksissa lain, työehto-, virkaehto- taikka toimiehtosopimuksen nojalla velvollinen maksamaan työntekijälle palkkaa työkyvyttömyysajalta. Tämä velvollisuus on myös silloin, kun työkyvyttömyys on aiheutettu rikollisella teolla. Työnantajalla ei kuitenkaan ole tällöin oikeutta saada korvausta rikosvahinkolain nojalla siitä palkasta, minkä työnantaja on työkyvyttömyysajalta suorittanut. Rikosvahinkolailla korvataan ainoastaan rikoksen uhrin, yksilön kärsimä vahinko. Työnantaja voi sen sijaan vaatia tuomioistuimessa vahingon aiheuttajalta korvausta kärsimästään vahingosta.

Eräiden muiden lakien, esimerkiksi sairausvakuutuslain, tapaturmavakuutuslain (608/48) ja sotilasvammalain (muutettu 583/84) mukainen päiväraha suoritetaan työnantajalle, jos työnantaja on maksanut vahingoittuneelle tai sairastuneelle sairausajalta palkan tai sitä vastaavan muun korvauksen. Kun rikosvahinkolain mukainen korvaus tulojen tai elatuksen vähentymisestä työkyvyttömyysajalta on kuitenkin ensisijainen suhteessa sairausvakuutuslain mukaiseen päivärahaan, työnantajalle ei voida suorittaa sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa, jos työkyvyttömyys on aiheutettu rikoksella.

Vuoden 1984 tulopoliittisen kokonaisratkaisun yhteydessä hallitus teki periaatepäätöksen esityksen antamisesta rikosvahinkolain muuttamisesta siten, että työnantajan maksaessa työntekijälle sairausajan palkkaa voidaan mainitun lain mukainen korvaus maksaa vastaavalta ajanjaksolta suoraan työnantajalle.

Edellä sanotun vuoksi ehdotetaan, että rikosvahinkolakiin lisättäisiin uusi 5 a §, jonka mukaan työnantajalle korvattaisiin valtion varoista palkka tai sitä vastaava korvaus, jonka työnantaja on maksanut rikoksella aiheutetun henkilövahingon kärsineelle työntekijälleen työkyvyttömyyden ajalta. Työnantajalle voitaisiin pykälän nimenomaisen säännöksen mukaan maksaa enintään sairausvakuutuslain perusteella ilman lapsikorotusta suoritettavan vähimmäispäivärahan kymmenkertainen määrä, siis sama määrä, mikä henkilövahingon kärsineelle työntekijälle voidaan enintään korvata. Koska työnantajan maksama palkka vähennetään 5 §:n 2 kohdan mukaan henkilövahingon kärsineelle itselleen tulevaa korvausta laskettaessa, ei valtio missään tapauksessa joudu maksamaan korvausta mainittua sairausva-

kuutuksen vähimmäispäivärahan kymmenkertaista määrää enempää.

Työnantajaa pidetään rikosvahinkolakia sovellettaessa siinä tarkoitettuna henkilövahingon vuoksi vahingon kärsineenä. Siten työnantajalla on oikeus korvaukseen vain, jos korvauksen saamista koskevat yleiset edellytykset täyttyvät. Korvausta suoritetaan ainoastaan silloin, kun työkyvyttömyyteen johtanut henkilövahinko on aiheutettu rikoksella. Lain 12 §:n säännöksiä ilmoituksen tekemisestä ja korvauksen vaatimisesta tuomioistuimessa sovelletaan myös työnantajan hakiessa korvausta.

Asianomistajarikoksen vuoksi ei ilman asianomistajan ilmoitusta ryhdytä nykyisin esitutkintaan tai muihin oikeudellisiin toimenpiteisiin. Esimerkiksi pahoinpitely ja lievä pahoinpitely ovat asianomistajarikoksia pääsääntöisesti silloin, kun rikos tehdään kotona tai muussa yksityisessä paikassa. Asianomistajarikos liittyy läheisesti rikoksen uhrin yksityisiin etuihin. Tämän vuoksi ei ole asianmukaista, että työnantaja voisi saattaa rikoksen poliisin tietoon vain sen vuoksi, että työnantajalle suoritettaisiin korvaus työnantajan maksamasta sairausajan palkasta. Työnantajan korvaushakemuksen ratkaiseminen voisi olla usein vaikeaa, kun esitutkintaa ei asianomistajarikoksesta toimiteta ilman asianomistajan ilmoitusta. Sen vuoksi ehdotetaan nimenomaa säädettyä, ettei työnantajalle voida suorittaa korvausta asianomistajarikoksella aiheutetusta vahingosta, jos henkilövahingon kärsinyt asianomistaja ei ole osoittanut haluavansa, että asiassa ryhdytään rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin. Säännösehdotus merkitsee, ettei työnantaja voi saattaa asianomistajarikosta poliisin tietoon.

Jos työnantaja hakee korvausta rikosvahinkolain nojalla, on tällöinkin asian selvittämisen takia tärkeää, että rikos on tullut poliisin tietoon. Virallisen syytteen alaisesta rikoksesta voisi myös työnantaja tehdä ilmoituksen poliisille. Ilmoituksen tekemiselle 12 §:n 1 momentissa asetetun 10 päivän määräajan noudattaminen voi kuitenkin tuottaa työnantajalle vaikeuksia ja aiheuttaa tälle oikeudenmenetyksiä. Yleensä tämän 10 päivän määräajan säilyttämistä ei enää voida pitää tarpeellisenä. Asian kaikinpuolinen selvittäminen on mahdollista, vaikka rikosilmoitus on tehty myöhemminkin. Käytäntö on osoittanut, että rikoksen uhrin eivät läheskään aina ole tietoisia mainitusta määräajasta korvausta hakiessaan. Tämän vuoksi 12 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä rikosilmoituksen

tekemiselle asetettu 10 päivän määräaika poistetaan.

Työnantajan oikeus saada korvausta maksamastaan palkasta olisi itsenäinen. Työnantajalle suoritettava korvausta ei tämän vuoksi voitaisi sovitella henkilövahingon kärsineen työntekijän myötävaikutuksen perusteella eikä siitä voitaisi myöskään vähentää työntekijälle vapaaehtoisen vakuutuksen nojalla työkyvyttömyydestä suoritettua korvausta (3 §:n 2 mom.).

Työnantajan olisi haettava korvausta tapaturmavirastolta riippumatta siitä, hakeeko henkilövahingon kärsinyt työntekijä korvausta vai ei. Työnantajan korvaushakemuksesta ehdotetaan säädettäväksi 16 §:n uudessa 2 momentissa. Jos henkilövahingon kärsinyt työntekijä ei hae korvausta tapaturmavirastolta esimerkiksi sen vuoksi, että työnantaja on maksanut työkyvyttömyysajalta täyden palkan eikä työntekijälle ole syntynyt rikoksen vuoksi muuta vahinkoa, työnantajan olisi esitettävä korvaushakemuksensa tueksi uuden 2 momentin mukaan selvitys henkilövahingon kärsineen työkyvyttömyydestä esimerkiksi lääkärintodistuksella, rikoksesta, jolla henkilövahinko on aiheutettu, sekä työkyvyttömyysajalta maksamastaan palkasta. Jos henkilövahingon kärsinyt työntekijä on hakenut korvausta samasta vahingosta ja edellä mainitut seikat ilmenevät jo hänen hakemuksestaan, ei työnantajan tarvitse enää esittää selvitystä samoista seikoista. Korvauksen hakuaika (15 §) määräytyisi työnantajan ja työntekijän kohdalta erikseen.

Korvaukseen oikeutettuna työnantajana voi olla myös yhteisö tai säätiö. Tämän vuoksi olisi 1 §:n 2 momentin säännöstä, jonka mukaan yhteisön tai säätiön kärsimää vahinkoa ei tämän lain mukaan korvata, tarkistettava siten, että ehdotetun 5 a §:n mukainen korvaus muodostaa poikkeuksen tästä pääsäännöstä.

2. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Rikosvahinkolain nojalla korvataan henkilövahingon kärsineelle vain todellinen työansion menetys. Jos työnantaja on maksanut työkyvyttö-

myysajalta palkkaa, ei tästä ole suoritettu työnantajalle korvausta valtion varoista. Kun ehdotuksen mukaan työnantaja saisi korvauksen työkyvyttömyysajalta maksamastaan palkasta, lisäisi tämä valtion menoja.

Esitystä valmisteltaessa ei ole saatu tietoja siitä, kuinka monessa tapauksessa ja kuinka paljon työnantajat ovat maksaneet työkyvyttömyysajalta palkkaa, kun työkyvyttömyys on aiheutettu rikoksella. Tämän vuoksi esityksen taloudellisia vaikutuksia ei pystytä tarkasti määrittämään. Nykyisten hakemusten pohjalta voidaan varovaisesti arvioida, että työnantajalle tultaisiin suorittamaan korvausta maksetusta palkasta noin 300 tapauksessa vuosittain. Kun keskimääräinen korvaus tulojen vähentymisestä arvioidaan 5 000 markaksi, aiheutuisi ehdotuksesta valtiolle lisäkustannuksia 1 500 000 markkaa vuodessa.

Rikosilmoituksen tekemiselle asetetun määräjän poistaminen voi aiheuttaa sen, että hakemuksia tullaan hylkäämään jonkin verran aikaisempaa vähemmän. Tämän muutoksen taloudellisia vaikutuksia on vaikea arvioida, koska määräjän noudattamatta jättämisen vuoksi hylätyt hakemukset olisi saatettu hylätä muullakin perusteella.

3. Voimaantulo

Esitys liittyy vuoden 1986 tulo- ja menoarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki ehdotetaan saatettavaksi voimaan 1 päivänä syyskuuta 1986. Lakia ei sovellettaisi korvattaessa vahinkoa, joka on aiheutettu ennen tämän lain voimaantuloa tehdyllä rikoksella.

Vaikka rikos on tehty ennen lain voimaantuloa, ei aikaisemman lain 12 §:n 1 momentissa rikosilmoituksen tekemiselle asetettua määräaika sovellettaisi enää niihin korvaushakemuksiin, jotka ratkaistaan vasta tämän lain tultua voimaan.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

1.

Laki

rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista 21 päivänä joulukuuta 1973 annetun lain (935/73) 1 §:n 2 momentti sekä 12 §:n 1 momentti, näistä 1 §:n 2 momentti sellaisena kuin se on 20 päivänä tammikuuta 1984 annetussa laissa (63/84), sekä

lisätään lakiin uusi 5 a § ja 16 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

1 §

Yhteisön tai säätion kärsimää vahinkoa ei tämän lain mukaan korvata muussa kuin 5 a §:ssä tarkoitetussa tapauksessa.

5 a §

Työnantajalle korvataan palkka tai sitä vastaava korvaus, jonka työnantaja on maksanut rikoksella aiheutetun henkilövahingon kärsineelle työkyvyttömyyden ajalta, ei kuitenkaan enempää kuin sairausvakuutuslain perusteella ilman lapsikorotusta suoritettavan vähimmäispäivärahan kymmenkertainen määrä. Korvausta ei suoriteta, jos henkilövahinko on aiheutettu asianomistajarikoksella ja asianomistaja ei ole ilmoittanut rikoksesta poliisille, vaatinut syytettä nostettavaksi tai esittänyt asiassa rangaistusvaatimusta.

12 §

Jos vahingon kärsinyt ei ole ilmoittanut rikoksesta poliisille eikä poliisi ole saanut siitä muutoinkaan tietää, suoritetaan korvausta vain, jos siihen on erityistä syytä. Korvauksen saamista ei kuitenkaan estä se, että asianomistaja ei ole vaatinut syytettä nostettavaksi taikka että hän on peruuttanut syytevaatimuksensa, jollei 5 a §:stä muuta johdu.

16 §

Työnantajan on liitettävä korvaushakemuksensa selvitys:

- 1) henkilövahingon kärsineen työkyvyttömyydestä;
- 2) rikoksesta, jolla henkilövahinko on aiheutettu; sekä
- 3) työkyvyttömyysajalta maksamastaan palkasta, mikäli selvityksen esittäminen ei ole henkilövahingon kärsineen tekemän korvaushakemuksen vuoksi tarpeetonta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 198 .

Tätä lakia ei sovelleta korvattaessa vahinkoa, joka on aiheutettu ennen tämän lain voimaantuloa tehdyllä rikoksella.

Jos rikos on tehty ennen tämän lain voimaantuloa eikä tapaturmavirasto ole vielä ratkaissut korvaushakemusta, korvauksen saamista ei kuitenkaan estä se, että hakija ei ole ilmoittanut rikoksesta poliisille aikaisemman lain 12 §:n 1 momentissa säädettyinä aikana eikä poliisi ole saanut siitä muutoinkaan tietää tänä aikana.

Helsingissä 18 päivänä syyskuuta 1985

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Christoffer Taxell*

Laki

rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista 21 päivänä joulukuuta 1973 annetun lain 935/73) 1 §:n 2 momentti sekä 12 §:n 1 momentti, näistä 1 §:n 2 momentti sellaisena kuin se on 20 päivänä tammikuuta 1984 annetussa laissa (63/84), sekä

lisätään lakiin uusi 5 a § ja 16 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Yhteisön tai säätiön kärsimää vahinkoa ei tämän lain mukaan korvata.

Yhteisön tai säätiön kärsimää vahinkoa ei tämän lain mukaan korvata *muussa kuin 5 a §:ssä tarkoitettussa tapauksessa.*

5 a §

Työnantajalle korvataan palkka tai sitä vastaava korvaus, jonka työnantaja on maksanut rikoksella aiheutetun henkilövahingon kärsineelle työkyvyttömyyden ajalta, ei kuitenkaan enempää kuin sairausvakuutuslain perusteella ilman lapsikorvusta suoritettavan vähimmäispäivärahan kymmenkertainen määrä. Korvausta ei suoriteta, jos henkilövahinko on aiheutettu asianomistajarikoksella ja asianomistaja ei ole ilmoittanut rikoksesta poliisille, vaatinut syytettä nostettavaksi tai esittänyt asiassa rangaistusvaatimusta.

12 §

Jos vahingon kärsinyt ei ole kymmenen päivän kuluessa rikoksesta tiedon saatuaan ilmoittanut siitä poliisille eikä poliisi ole muutoinkaan sanotun ajan kuluessa saanut siitä tietää, suoritetaan korvausta vain, jos siihen on erityistä syytä. Korvauksen saamista ei kuitenkaan estä se, että asianomistaja ei ole vaatinut syytettä nostettavaksi taikka että hän on peruuttanut syytevaatimuksensa.

12 §

Jos vahingon kärsinyt ei ole ilmoittanut rikoksesta poliisille eikä poliisi ole saanut siitä muutoinkaan tietää, suoritetaan korvausta vain, jos siihen on erityistä syytä. Korvauksen saamista ei kuitenkaan estä se, että asianomistaja ei ole vaatinut syytettä nostettavaksi taikka että hän on peruuttanut syytevaatimuksensa, *jollei 5 a §:stä muuta johdu.*

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

16 §

Työnantajan on liitettävä korvaushakemukseensa selvitys:

- 1) henkilövahingon kärsineen työkyvyttömyydestä;
- 2) rikoksesta, jolla henkilövahinko on aiheutettu; sekä
- 3) työkyvyttömyysajalta maksamastaan palkasta, mikäli selvityksen esittäminen ei ole henkilövahingon kärsineen tekemän korvaushakemuksen vuoksi tarpeetonta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

Tätä lakia ei sovelleta korvattaessa vahinkoa, joka on aiheutettu ennen tämän lain voimaantuloa tehdyllä rikoksella.

Jos rikos on tehty ennen tämän lain voimaantuloa eikä tapaturmavirasto ole vielä ratkaissut korvaushakemusta, korvauksen saamista ei kuitenkaan estä se, että hakija ei ole ilmoittanut rikoksesta poliisille aikaisemman lain 12 §:n 1 momentissa säädettyinä aikana eikä poliisi ole saanut siitä muutoinkaan tietää tänä aikana.